AK DOPUSTÍME PREMNOŽENIE PODKÔRNIKOV, ZASA TU BUDEME MAŤ IBA JEDNOETÁŽOVÉ PORASTY

Urbárnici z Pribyliny obnovujú kalamitné plochy v Západných Tatrách

Pozemkové spoločenstvo Bývalých urbarialistov (PSBU) obce Pribylina hospodári na výmere necelých 4 000 hektárov. Časť jeho majetku sa nachádza v 3. stupni ochrany prírody TANAP-u, časť je v jeho ochrannom pásme a iba malá výmera obhospodarovaných lesov spadá do 1. stupňa ochrany prírody. V uplynulých rokoch boli lesy spoločenstva zasiahnuté viacerými väčšími kalamitami. Prvá sa datuje do roku 1999. Porasty na kalamitných plochách sú už obnovené a prebehli v nich tri prerezávky. Druhá rozsiahla kalamita je z roku 2007. V Jamnickej doline počas nej padli smrečiny na 47 hektároch. Tretia veľká kalamita pochádza z roku 2014 a vyžiadala si spracovanie 30 000 m³ drevnej hmoty v prvom roku a v nasledujúcom roku 2015 ďalších 20 000 m³. Sekundárne porasty napadol podkôrny hmyz, takže v nasledujúcich rokoch sa objemy náhodnej ťažby pohybovali na úrovni 16 000 až 18 000 m³ ročne.

Ing. Králik názorne potvrdzuje úsilie o návrat buka.

Predseda PSBU obce Pribylina Ing. Michal Králik hovorí, že urbarialisti sa dohodli ešte v roku 2014 so Správou TANAP-u na tom, ako by mala prebiehať budúca zonácia tohto najstaršieho národného parku u nás. *„Dohodli sme sa na plochách s bezzásahovým režimom. Ide o necelých 2 000 hektárov, ktoré patria nášmu pozemkovému spoločenstvu. Nejde však iba o lesné porasty. Obhospodarujeme aj plochy nad hornou hranicou lesa, teda lokality, ktoré sú z hľadiska ochrany prírody mimoriadne atraktívne – horské lúky a pásmo kosodreviny. Lesné porasty v bezzásahovom režime sa nachádzajú v tvare prstenca pod pásmom kosodreviny na výmere približne 300 hektárov, v ktorých ministerstvo životného prostredia vydalo rozhodnutie o zákaze spracovávania kalamity. Do týchto porastov už teda nezasahujeme,“* vysvetľuje Ing. Králik a dodáva, že do minulého roku, teda pokiaľ neboli platné aktuálne novely zákona o lesoch a o ochrane prírody a krajiny, neboli miestni lesníci obmedzovaní pri spracovávaní kalamity a v boji s podkôrnym hmyzom v 3. stupni ochrany prírody.

GRADAČNÁ KRIVKA VÝSKYTU LYKOŽRÚTOV ZAČALA KLESAŤ

Najúčinnejším a najčastejším postupom bolo aj v týchto podmienkach vyhľadávanie aktívnych chrobačiarov a ich včasné odstraňovanie z lesov. Po jarnom rojení sa samozrejme vždy ukázali nové ohniská výskytu lykožrúta, ale podľa slov Ing. Králika gradačná krivka začala rapídne klesať, čo koreluje s poznatkami, že premnožovanie podkôrneho hmyzu vrcholí do tretieho roku od vetrovej kalamity a potom jeho výskyt začína klesať. Potvrdilo sa to aj v porastoch PSBU obce Pribylina, pretože ťažba, súvisiaca s výskytom podkôrneho hmyzu, klesla v roku 2019 o viac ako tretinu v porovnaní s predchádzajúcim rokom.

„Problém nastal v tomto roku, kedy vstúpila do platnosti novela zákona o ochrane prírody a krajiny. Musíme čakať na rozhodnutia príslušného úradu a na jeho súhlas s vykonaním nádhodnej ťažby. Momentálne máme na zemi 1 500 kubíkov nespracovanej kalamity, rozptýlenej vo viacerých porastoch. Ak nedostaneme súhlas s jej spracovaním včas, máme obavy z ďalšieho rozšírenia chrobáka do zdravých porastov,“ hovorí Ing. Králik.

Konštatuje, že čo sa týka názorov na spôsob obnovy kalamitných plôch, nastáva posun vo vývoji aj v rámci tunajšieho pozemkového spoločenstva. Miestni lesníci sa už od deväťdesiatych rokov snažia vnášať medzi smreky aj ďalšie dreviny. Spočiatku to boli smrekovec a jedľa. Jedľa však na veľkých kalamitných plochách horšie odrastá. Navyše je silne atakovaná zverou, takže presadzovanie pestrého drevinového zloženia nebolo spočiatku výrazné. *„Veľká vďaka patrí odbornému lesnému hospodárovi, ktorý je už na dôchodku a ktorý začal pretláčať do popredia biodiverzitu – Ing. Vladimírovi Cisárovi. Robil to veľmi citlivo. Dbal pritom aj na také detaily, že do porastových okrajov v nižších polohách umiestňoval duby zimné, okolo potokov dával kvôli včelám vysádzať lipy, a tak ďalej. Myslím, že včas predvídal situáciu, ktorá neskôr nastala a presadzoval pri obnove kalamitných plôch čo najvyššiu pestrosť použitých drevín. V tomto trende pokračuje aj súčasný odborný lesný hospodár, pán Ivan Beharka.*

V roku 2017 bol u nás autorský dozor. Na kalamitnej ploche v Račkovej doline v pomerne veľkej nadmorskej výške sme mali odevidovaných deväť druhov drevín. Pán z krajského úradu bol veľmi prekvapený, keď sme tých deväť druhov drevín na obnovnej ploche aj reálne našli a že sa v takých podmienkach môžu vyskytovať. Isteže, niektoré druhy sa vyskytujú len vtrúsene, ale môžem povedať, že z ihličnatých drevín sa na všetkých obnovných plochách nachádza smrek, smrekovec, jedľa a v menšej miere borovica, vo vyšších polohách nad 1 200 m n.m. aj limba.

VEĽKÝ DÔRAZ NA NÁVRAT BUKA

Z listnatých drevím kladieme veľký dôraz na návrat buka do porastov. Jarabina sa dostáva do obnovovaných porastov prirodzene, ale na problematických stanovištiach ju využívame ako pioniersku drevinu a vysádzame ju spolu s brezou. Na obnovné plochy umiestňujeme aj javor horský a brest, na vlhkejších stanovištiach sadíme jaseň," hovorí Ing. Králik.

A dopĺňa tieto informácie slovami, že obnova kalamitných plôch trvá dlho. Pritom iné je to v prípade roztrúsenej kalamity, kedy môže byť lykožrút do určitej miery aj architektom vhodnej priestorovej a vekovej štruktúry porastu. Ale to len v prípade, kedy lesníci môžu včas odstrániť z lesa napadnuté stromy alebo skupiny stromov. Otvorí sa tak priestor pre prirodzené zmladenie a dopĺňanie malých kotlíkov druhmi drevín, ktoré v poraste zatiaľ nie sú zastúpené, alebo sa vyskytujú v pôvodných porastoch skutočne len veľmi málo.

„Čo sa týka buka, žiadne pôvodné porasty tu nie sú, takže na jeho vysádzanie využívame voľné miesta, ktoré vznikajú po spracovaní roztrúsenej kalamity. Zatienenie na takýchto plôškach buku vyhovuje a my takto môžeme rozbíjať jednoliatu štruktúru smrekových monokultúr. Ich rozpad tu trvá už 20 rokov. Ak ho dokážeme časovo natiahnuť o ďalších 20 rokov, tak môžeme postupne meniť ich drevinovú, priestorovú a výškovú štruktúru. V prípade, že dopustíme premnoženie podkôrneho hmyzu a plošnú likvidáciu hornej etáže, tak zasa dosiahneme len to, že tu budeme mať jednovrstvové porasty.

Darmo, že na súčasných mladinách je vidieť výškové rozdiely a odskok mladín rôzneho veku sa zdá relatívne vysoký. V priebehu dvadsiatich rokov však dôjde k nivelizácii takýchto porastov a nikto nespozná, že niekedy bol medzi nimi nejaký rozdiel. Preto potrebujeme časovo čo najviac natiahnuť rozpad pôvodných porastov. Pre zabezpečenie aspoň určitého percenta prirodzenej obnovy na kalamitných plochách, považujem za veľmi dôležité ponechanie jednotlivých stromov (výstavkov) v kalamitiskách na dožitie. Predržané jedince, v našich podmienkach najmä smrekovca, dokážu skutočne významne pomôcť s obnovou takýchto plôch."

TRANSFORMOVAŤ SYSTÉM DANE Z UBYTOVANIA AJ V PROSPECH VLASTNÍKOV LESOV

Lesný majetok tunajšieho pozemkového spoločenstva sa nachádza v turisticky vyhľadávanej časti Západných Tatier so známou Račkovou dolinou a Jamnickou dolinou, takže s jeho predsedom debatujeme aj o probléme správania sa návštevníkov v lese. *„Na stretnutiach zástupcov neštátnych vlastníkov lesov hovorievam, že turizmus a národný park netreba principiálne vnímať negatívne. Pozerajme sa na ne ako na príležitosť. V súčasnosti sa takpovediac láme chlieb a my lesníci potrebujeme získať čo najlepšie štartovacie podmienky. Mám na mysli jednak nájmy za pozemky v národných parkoch, teda priame platby od štátu. Nemôžeme sa však spoliehať iba na ne. Vidíme to aj teraz, počas koronakrízy, kedy štát nemá dosť finančných prostriedkov a ako prvé škrtá takéto výdavky. Dôležité je, aby pozemkové spoločenstvá mohli na svojich pozemkoch participovať na všetkých činnostiach, realizovaných v národných parkoch. Napríklad na obnovách turistických chodníkov a ďalšej infraštruktúry.*

Rovnako tak považujem za nevyhnutné zavedenie systému spoplatnenia vstupu do národných parkov. Tatry za rok navštívi takmer milión ľudí, ale ako na ziskoch cestovného ruchu participujú ľudia, ktorí vlastnia pozemky v TANAP-e? Na návštevnosti zarábajú hoteliéri a samosprávy, ibaže ľudia sem predsa neprichádzajú kvôli penziónom, ale najmä preto, že sa chcú pozrieť do našich dolín. My vlastníci neštátnych lesov tu na Liptove si myslíme, že ideálnym riešením by bolo transformovanie systému, využívaného pri odvádzaní dane z ubytovania tak, aby bola mierne navýšená o niekoľko centov na osobu a noc, čo návštevníci Tatier nebudú vnímať negatívne. Táto navýšená časť dane by bola odvádzaná do fondu, z ktorého by boli finančné prostriedky prerozdeľované podľa spravodlivého kľúča pre subjekty, ktoré tieto pozemky vlastnia," dodáva Ing. Králik.

Text a foto Jozef Marko

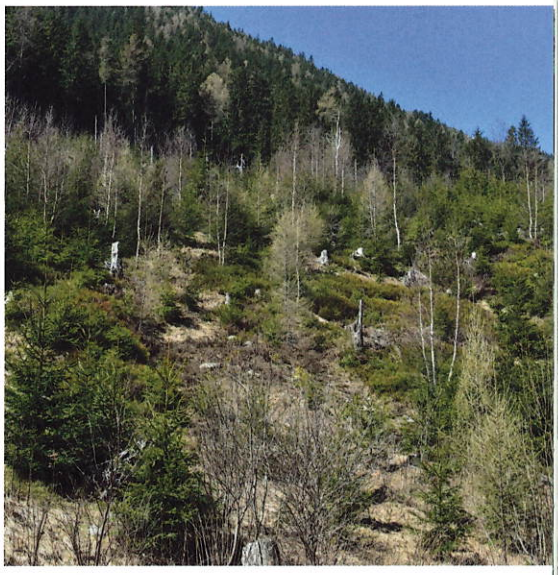

Až deväť druhov drevín na obnovovaných plochách po vetrovej kalamite.

Pestré drevinové zloženie na obnovných plochách pomiestnej kalamity.

Uvoľnená cesta po páde stromov počas vetrovej kalamity.

NELEGÁLNY VÝRUB SA POČAS KARANTÉNY EŠTE ZINTENZÍVNIL

Lesníci a ochranári spoločne zachraňujú jedinečný les nad osadou v Žehre

Územie európskeho významu Jereňaš sa nachádza na výmere 137 hektárov v nadmornej výške od 398 do 512 m n. m. Spolu s Ordzovianskou dubinou a Dubinou pri Levoči ide o posledný zachovaný výskyt dubovo-hrabových lesov lipových v rámci Slovenska. V odbornej publikácii sa píše, že rozšírenie tohto unikátneho biotopu nikdy nebolo rozsiahle, vyskytoval sa iba v kotlinách, medzi vysokými pohoriami. V súčasnosti sa nachádza už iba na Spiši. Lesníci zo spoločnosti PRO POPULO Poprad, obhospodarujúcej lesy Spišského biskupstva, ktoré je vlastníkom lesných porastov na Jereňaši a ochranári zo Správy Národného parku Slovenský raj, dohliadajúci na ochranu tohto cenného územia, dlhodobo spolupracujú, aby sa tento výnimočný biotop podarilo zachovať pre nasledujúce generácie.

Jereňaš sa nachádza nad osadou v obci Žehra, v ktorej žijú dve tisícky Rómov. Kvôli pandémii koronavírusu je na niekoľko týždňov uzavretá povinnou karanténou. Na jej dodržiavanie dohliada armáda aj polícia. Napriek tomu cirkevní lesníci v teréne zisťujú, že nelegálny výrub v Jereňáši stúpol počas karantény odhadom o dve tretiny. Informujú pracovníkov Správy Národného parku Slovenský raj a stretávajú sa na terénnej pochôdzke, aby sa presvedčili o tom, aký je rozsah škôd a dohodli sa na spoločnom postupe, aby ich ďalšiemu navyšovaniu účinne zabránili.

Je začiatok mája, sychravé a nevľúdne počasie, občas husto zaprší. Terénne autá s pracovníkmi spoločnosti PRO POPULO Poprad na čele s riaditeľom Ing. Jozefom Jendruchom, PhD. a Správy NP Slovenský raj, ktorých vedie riaditeľ Ing. Tomáš Dražil, PhD., sa stretávajú na Správe lesov Spišské Podhradie a spoločne smerujú na miesto činu.

Nelegálne spílený strom motorovou pílou v Jereňáši.

Taxátor P. Szarka (vľavo) a polesný S. Mikluš spolupracujú pri plánovaní obnovných postupov.

BEZPROSTREDNE NAD OSADOU SÚ UŽ LEN VÝMLADKY A KROVINY

Miestny lesník Ján Palenčár oboznamuje prítomných s plánom obchôdzky k nelegálnym výrubom s pňami, ktoré po nich ostávajú – k takzvaným bobrom. Vedúci Správy lesov Spišské Podhradie Ing. Ladislav Mišičko dodáva, že tunajší lesníci hospodária v tomto lese od roku 1994 už 26 rokov a sústavne je atakovaný obyvateľmi neďalekej osady. Vyskúšali už všetko možné, aby les ochránili. Najali si súkromnú bezpečnostnú službu, ale aj strážili les spoločne s policajtmi. Vynaložili na tento účel nemalé peniaze, výsledok je napriek tomu taký, že bezprostredne nad osadou ostali z lesa len chatrné výmladky a kroviny. Podľa jeho slov k prechodnému zlepšeniu situácie došlo približne pred desiatimi rokmi, keď mali obyvatelia rómskej osady možnosť vycestovať do Anglicka. Akonáhle sa začali vracať naspäť, škody v dôsledku nelegálnych výrubov opäť stúpli. V čase karantény ale narástli markantne v starších i mladších porastoch.

Lesníci i ochranári ale nerozumejú tomu, prečo sa situácia zhoršila napriek tomu, že je vyhlásená karanténa a na jej dodržiavanie dohliadajú vojaci aj policajti. Kladú si otázku, prečo sú Rómovia púšťaní do lesa a rúbu stromy vo dne, ale aj v noci. A nielen sekerami, po kto-

rých ostávajú spomenuté bobry, typicky osekané, až do jedného metra vysoké pne, ale neboja sa používať aj hlučné motorové píly. Pritom doteraz atakovali viac lokalitu Dreveník, ktorá je na protiľahlej strane osady a prevládajú v nej borovice, ibaže po tom, ako ju podľa slov miestnych začali vojaci strážiť, presunuli sa zlodeji dreva do vzácnej lokality Jereňáš.

Prechádzame poškodenými porastami a presviedčame sa o tom, že vyrúbané alebo vypílené stromy, najmä lipy, tú nie sú už výnimkou, ale pravidlom. Po tých starších výruboch tu ostalo množstvo vysokých pňov, obrastených zo všetkých strán mladníkmi. *„Pre biotop dubovo-hrabových lesov lipových je územie európskeho významu Jereňáš skutočne najreprezentatívnejším územím v rámci celého Slovenska. Z troch lokalít, ktoré sa zachovali na Spiši, je drevinové zloženie i bylinný podrast práve tu najtypickejší. Teraz sa nachádzame v najvzácnejšej časti Jereňáša a zaujímavé je, že v nej dominuje lipa. Duba je tu podstatne menej. Ide o veľmi živné a produkčné stanovište, na ktorom by stromy dokázali narásť do obrovských dimenzií, ak by neboli atakované tunajšími osadníkmi a nelegálnym výrubom. Pozoruhodný je tu mix bylinných druhov v podraste, v ktorom sú zastúpené teplomilné, horské aj subalpínske druhy. V dominancii vidíme cesnak hadí. Je to skutočne učebnicová ukážka tohto biotopu.*

Hoci v Jereňáši prevládajú výmladkové lesy, jednotlivo sa tu vyskytujú aj duby s veľmi dobrou kvalitou kmeňa, ktoré zamýšľame využívať ako výberové stromy a získavať z nich kvalitný genetický materiál. O to viac nás mrzí, že je táto lokalita vystavená tejto trestnej činnosti, pretože osada v Žehre je skutočne veľmi blízko a problém nelegálnych výrubov tu riešime dlhodobo. Žiaľ normálne lesnícky hospodáriť tu v súčasnosti nie je možné,“ hovorí riaditeľ Správy NP Slovenský raj Tomáš Dražil.

A takto obrastajú vyrúbané lipy.

Prosperujúce prirodzené zmladenia na plochách po vetrovej kalamite z roku 2014.

INTENZÍVNEJŠIE HLIADKOVANIE NEPOMÔŽE

Riaditeľ spoločnosti PRO POPULO Poprad Jozef Jendruch dodáva: *„Môžem povedať, že máme výbornú spoluprácu s ochranármi zo Správy Národného parku Slovenský raj aj so štátnymi policajtami z Obvodného oddelenia Policajného zboru SR v Spišskom Podhradí, ale čas ukázal, že sa tu potýkame s problémom, ktorý nerieši ani intenzívnejšie hliadkovanie. Myslím, že bude nevyhnutné vyriešiť podstatu problému a nájsť spôsob, aby si osadníci mohli legálne zadovážiť palivové drevo. Aby sa naučili hospodáriť so svojimi finančnými prostriedkami a dokázali si z nich vyčleniť peniaze na zakúpenie dreva a iného materiálu na kúrenie.*

Som presvedčený o tom, že riešenie tohto dlhodobého a vážneho problému, ktorý sa netýka iba tejto lokality, by sa malo stať jednou z priorít novej vlády v kapitole lesného hospodárstva. Nádejame sa, že nás na ministerstve pôdohospodárstva a rozvoja vidieka pochopia aj preto, že generálny riaditeľ sekcie lesného hospodárstva a spracovania dreva pochádza z tohto regiónu a tento problém veľmi dobre pozná. Preto očakávame pomoc aj z ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka.“

Ochranári v tejto konkrétnej situácii nemôžu vyčísliť spôsobenú škodu prostredníctvom celospoločenskej hodnoty vyrúbaných drevín, pretože podľa zákona o ochrane prírody a krajiny je to možné na lesných pozemkoch len vo 4. a 5. stupni ochrany prírody. Na nelesných pozemkoch sa to dá už od 1. stupňa ochrany prírody. Ochranári i lesníci sa domnievajú, že ak by sa podarilo dosiahnuť legislatívnu zmenu a uplatňovať tento nástroj v chránených územiach celoplošne, mohlo by to takisto prispieť k zníženiu výskytu tejto trestnej činnosti.

Pokračujeme v pochôdzke a dostávame sa na kraj lesa, kde sa nachádza stanovište dvojčlennej vojenskej hliadky. Lesníci a ochranári sa spájajú s veliteľom a na osobnom stretnutí sa od neho dozvedajú, že vojaci majú za úlohu zabezpečiť územie, v ktorom je vyhlásená karanténa pred nedovolenými únikmi tých, ktorých sa v ňom nachádzajú a jeho súčasťou je aj poškodený les...

V obci Žehra práve prebieha zasadnutie krízového štábu, na ktorom sú všetci kompetentní, vrátane prednostu okresného úradu, starostu obce, prednostu obecného úradu, zástupcov policajtného zboru aj Armády Slovenskej republiky. Obaja riaditelia sa dostanú priamo na rokovanie krízového štábu a dostávajú prísľub, že starosta vyhlási medzi osadníkmi, aby prestali nelegálne rúbať stromy v chránenej lokalite Jereňáš a nájde zdroje palivového dreva, ktoré si budú môcť osadníci alebo obec pre nich legálne zakúpiť. Lesníci a ochranári sú odhodlaní ďalej intenzívne komunikovať s policajtami, aby sprísnili kontroly a zabránili ďalšiemu poškodzovaniu vzácneho biotopu. Je zrejmé, že systémové legislatívne riešenie, prijaté na vládnej a zákonodárnej úrovni by pomohlo. A nielen im.

Text a foto Jozef Marko

Rozhranie medzi výskumom, politikou a prevádzkou

Predstavujeme Národné lesnícke centrum – Lesnícky výskumný ústav vo Zvolene

Pred dvomi rokmi sme si pripomenuli 120. výročie organizovaného lesníckeho výskumu na Slovensku. Pri tejto príležitosti bola vydaná publikácie o histórii a pôsobení Národného lesníckeho centra - Lesníckeho výskumného ústavu (LVÚ) vo Zvolene v rokoch 2013 – 2018, ktorá obsahuje všetky dôležité a zároveň veľmi zaujímavé informácie o činnosti a jeho aktivitách. NLC-LVÚ Zvolen ako lesnícka vedecká a výskumná inštitúcia rozvíja výskumné tradície v Slovenskej republike so zameraním na aplikovaný výskum v oblasti pestovania, ochrany, ekológie a manažmentu lesa, lesníckej ekonomiky, politiky, spracovania a využitia dreva, na ktoré nadväzuje odborná, kontrolná a poradenská činnosť vyplývajúca najmä zo zákonov o lesoch, lesnom reprodukčnom materiáli a rastlinno-lekárskej starostlivosti.

Poverený riaditeľ NLC - LVÚ Marián Slamka (vpravo) a vedúci Centra excelentnosti LignoSilva Tomáš Bucha

Poverený riaditeľ NLC – LVÚ Ing. Marián Slamka, PhD. hovorí, že v portfóliu ústavu je aktuálne 18 výskumných tém, na ktoré má dostatočný odborný potenciál i primerané technické vybavenie: *„Náš ústav má v súčastnosti 90 zamestnancov, z tohto počtu je necelá šesťdesiatka výskumných pracovníkov. V priebehu roka 2019 sme riešili celkovo 91 výskumných úloh so širokým záberom. Špecifikácia smerovania je spracovaná vo Výskumnom zámere NLC-LVÚ Zvolen na roky 2020 – 2024 „Lesníctvo ako súčasť ekonomicky efektívneho a environmentálne udržateľného bio-hospodárstva". Zámer bol schválený na 25. porade vedenia Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR 28. novembra 2019."*

Aktuálne strategické projekty ústavu *Centrum excelentnosti lesnícko-drevárskeho komplexu LignoSilva a Výskum a vývoj pre inovácie a podporu konkurencieschopnosti lesníckeho sektora (SLOV-LES)* sú orientované tak, aby LVÚ podporil proces transformácie na sektor, založený na znalostiach, efektívnom využívaní lesných zdrojov a produkcii s vyššou pridanou hodnotou. V nadväznosti na budovanie centra excelentnosti ústav systematicky posilňuje svoje postavenie v makroregionálnom priestore krajín strednej a východnej Európy v rámci iniciatívy BIOEAST, a to získaním koordinačnej pozície v pracovnej skupine pre lesníctvo a participáciou na tvorbe výskumno-inovačnej agendy biohospodárstva pre makroregión BIOEAST.

SLOVENSKÉ PREDSEDNÍCTVO VO FOREST EUROPE JE PRE NLC-LVÚ VÝZVOU

Aktuálne programové vyhlásenie Európskej Komisie *„A Union that strives for more"*, zvýrazňuje potrebu dekarbonizácie priemyslu, dosiahnutia uhlíkovej neutrality a zvýšenie biodiverzity. Cestou k uvedeným cieľom je podpora obehového hospodárstva, digitálnych technológií, podpora malých a stredných podnikov. Tento kontext určuje výhľadové zameranie ústavu v novom programovacom období. Strategicky kľúčové bude zintenzívnenie spolupráce v rámci iniciatívy BIOEAST a participácia na vypracovaní a makroregionálnej a národnej stratégie biohospodárstva, ktorá v rezorte pôdohospodárstva povedie k obnove a modernizácii našich primárnych pôdohospodárskych (poľnohospodárskych, lesníckych a agrolesníckych) výrobných systémov, inováciám v nadväzujúcich spracovateľských odvetviach, rozvoju nových hodnotových reťazcov, ochrane životného prostredia a zvýšeniu biodiverzity.

Osobitné postavenie má ústav a jeho zamestnanci pri zabezpečovaní medzinárodných záväzkov a zastupovaní Slovenskej republiky, a to v (i) v štruktúrach EÚ (Stály výbor pre lesníctvo – SCAR Forests); (ii) v medzinárodných organizáciách (EHK OSN, FAO, OECD) a aktuálnych politických procesoch akými sú Agendu OSN 2030, UNFF – OSN Fórum o lesoch a CBD – Konvencia o biologickej diverzite.

Slovenské predsedníctvo v pan-európskom procese Forest Europe (Európska ministerská konferencia o ochrane lesov) je pre NLC-LVÚ Zvolen výzvou pre posilnenie pozície v medzinárodnom priestore, a to v (i) medzinárodných lesníckych inštitúciách a profesijných združeniach (EFI - Európsky lesnícky inštitút, IUFRO – Medzinárodná únia lesníckych výskumných organizácií, FTP - Lesnícka technologická platforma), ktoré sa prejavilo aktívnou a cenenou účasťou našich zamestnancov na činnosti uvedených organizácií.

Rok 2019 bol rokom, v ktorom ústav plne realizoval svoje aktivity v širšom koncepčnom rámci biohospodárstvo – resiliencia – governancia – multifunkčnosť lesných ekosystémov. Tento rámec definuje novú výskumnú paradigmu a predstavuje aktuálne imperatívy, ktoré sú zohľadňované pri príprave výskumných projektov. V tomto rámci sme koncentrovali výskumné kapacity na riešenie viacerých partikulárnych úloh základného a aplikovaného výskumu a riešenie akútnych potrieb lesníckej praxe.

Najvýznamnejším úspechom bolo schválenie a podpísanie zmluvy s Výskumnou agentúrou a implementácia projektu medzinárodného teamingového Centra excelentnosti Lignosilva. CE LignoSilva v úzkej spolupráci s MPRV SR prepája výskumné kapacity Národného lesníckeho centra vo Zvolene (koordinátor), Výskumného ústavu papiera a celulózy v Bratislave s relevantnými

podnikateľskými subjektami sektora produkcie a spracovania dreva a európskymi iniciatívami (BIOEAST), platformami (Lesnícka technologická platforma, InnovaWood) i medzinárodnými výskumnými organizáciami. Rozvoj špičkového výskumu je zabezpečený integráciou už existujúcich excelentných pracovísk (CE pre podporu rozhodovania v lese a krajine, CE biologických metód ochrany lesa), laboratórií a dobudovaním európsky unikátnej infraštruktúry. Takými sú napr. 3D CT skener pre detekciu chýb dreva a optimalizáciu piliarskeho spracovania dreva, genetické laboratórium pre identifikáciu predispozície odolnosti drevín k patogénom, laboratórium pre hybridizáciu, množenie a výskum rezistencie a produkčných vlastností rýchlo rastúcich drevín, mobilný laserový pozemný skener pre inventarizáciu a mapovanie lesov, papierenská linka pre výskum a špeciálnych papierov a biodegradovateľných obalov.

LVÚ AKO ODBORNÁ AUTORITA A GARANT DEFINOVANIA PRIORÍT

Vedúci Centra excelentnosti LignoSilva je Dr. Ing. Tomáš Bucha hovorí, že kvalitu projektu CE LignoSilva potvrdzuje Pečať excelentnosti – Seal of Excellence, udelenú NLC-LVÚ a podpísaná priamo dvomi európskymi komisármi pre vedu a výskum a regionálnu politiky. *„Je to nebývalý úspech, ktorý nám otvoril dvere k finančným zdrojom Operačného programu Výskum a inovácie. Kľúčovým partnerom NLC - LVÚ je ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka. Spôsob, akým financuje náš ústav je však úplne iný, ako v prípade univerzít a ústavov Slovenskej akadémie vied. LVÚ dostáva finančné prostriedky na výkon odborných činností, ktoré musí zabezpečiť pre svojho zriaďovateľa, vyplývajúce z viacerých zákonov a vyhlášok a tiež na inštitucionálne financovanie. Tieto prostriedky však predstavujú necelých 30 percent rozpočtu ústavu.“*

Ďalších 65 % finančných prostriedkov získava LVÚ podávaním projektov na Agentúru na podporu výskumu a vývoja (APVV) a Výskumnú agentúru pre štrukturálne fondy. Približne 10 percent rozpočtu LVÚ pripadá na zmluvný výskum. Tento podiel podľa slov predstaviteľov ústavu je daný tým, že podnikateľský sektor u nás nie je tak veľký a finančne silný, aby mohol významnejšie podporiť výskum. Pre firmy je okrem toho dôležitejšia implementácia výskumu do praxe, čiže výsledkov výskumu do ich podnikateľskej činnosti. Limitujúcim faktorom sú aj personálne kapacity LVÚ, ktoré definujú rozsah výskumných úloh a osobitne aplikovaného výskumu, ktoré je ústav schopný riešiť.

Titulná strana Prehľadu publikačnej činnosti NLC LVÚ za rok 2018

Financovanie ústavu nie je nezávislé od vývoja a finacovania celého lesníckeho a drevárskeho sektora. Mimoriadne dôležitá je pozícia ústavu ako odbornej autority a garanta pri definovaní priorít nového progamového obdobia 2021-2027, pri argumentácii a zdôvodňovaní potreby alokovania finančných prostriedkov potrebných pre rozvoja nášho sektora v línii Európska únia – Európska komisia – sektory – národné programy – projekty zo štrukturálnych fondov. Dr. Ing. Tomáš Bucha, ktorý má dlhoročné skúsenosti s prácou v týchto štruktúrach, hovorí, že LVÚ tak funguje ako rozhranie medzi výskumom, politikou a prevádzkou. *„Vykonávame výskum a poskytujeme politickú podporu v záležitostiach, týkajúcich sa lesov a rozvoja lesnícko-drevárskeho sektora s použitím vedecky podložených informácií,“* dodáva T. Bucha.

Práve vďaka takto systematicky plnenej úlohe a pevnej pozícii LVÚ má lesníctvo a nadväzujúce spracovateľské odvetvia zastúpenie v jednej z piatich domén Stratégie hospodárskej špecializácie Slovenska (RIS3SK), nazvanej Zdravé potraviny a životné prostredie. Lesníctvo a drevárstvo sa tak stalo jednou z priorít rozvoja s priamou väzbou na finančné prostriedky v štrukturálnych fondoch Európskej únie. V tejto súvislosti odborníci z LVÚ upozorňujú, že práve v tomto čase sa pripravuje aktualizácia RIS3SK 2021+. Je dôležité, aby si lesníci a drevári svoju pozíciu v strategických dokumentoch a štruktúrach obhájili a mohli tak čerpať finančné prostriedky na rozvoj odvetvia aj v nasledujúcich rokoch. A aby firmy, podnikajúce v lesnícko-drevárskom sektore, dostali príležitosť a mohli podávať ďalšie rozvojové projekty.

Jozef Marko